

## EPIS TREŚCI

|                                                                                                    |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| Wykaz ważniejszych skrótów użytych w tekście                                                       | XXIII |
| 1. BADANIE GINEKOLOGICZNE DZIEWCZYNKI                                                              |       |
| Ewa Woźniakowska. Anna Torres. Monika Paszkowska. Tomasz Paszkowski.....                           | 1     |
| 1.1. Badanie ginekologiczne noworodka                                                              | 2     |
| 1.2. Badanie ginekologiczne dziewczynki w okresie przedpokwitaniowym                               | 3     |
| 1.2.1. Wywiad.....                                                                                 | 3     |
| 1.2.2. Badanie.....                                                                                | 3     |
| 1.3. Badanie ginekologiczne nastolatki                                                             | 8     |
| 1.3.1. Wywiad.....                                                                                 | 9     |
| 1.3.2. Badanie.....                                                                                | 9     |
| Piśmiennictwo.....                                                                                 | 10    |
| 2. ULTRASONOGRAFIA W GINEKOLOGII DZIECIĘCEJ I DZIEWCZĘCEJ                                          |       |
| Romuald Dębski ...                                                                                 | 11    |
| 2.1. Narzędzia i techniki badania USG u dzieci i u dziewcząt .....                                 | 11    |
| 2.2. Rozwój narządu rodnych dziewczynek                                                            | 14    |
| 2.3. Ultrasonografia jako narzędzie diagnostyki                                                    | 19    |
| 2.3.1. Diagnostyka przyczyn dolegliwości bólowych                                                  | 19    |
| 2.3.2. Ocena zmian strukturalnych narządu rodnych                                                  | 25    |
| 2.3.3. Diagnostyka przedwczesnego i opóźnionego pokwitania i innych zaburzeń                       | 29    |
| 3. BADANIA CYTOLOGICZNE I KOLPOSKOPE U NASTOLATEK                                                  |       |
| Anna Kluz-Kowal...                                                                                 | 33    |
| 3.1. Badanie cytologiczne                                                                          | 33    |
| 3.1.1. Rozwój metod cytologicznych                                                                 | 33    |
| 3.1.2. Ocena cytologiczna                                                                          | 34    |
| 3.1.3. Skrining cytologiczny w ginekologii dziecięcej i dziewczęcej                                | 37    |
| 3.2. Badanie kolposkopowe                                                                          | 38    |
| 3.2.1. Obrazy kolposkopowe                                                                         | 40    |
| 3.3. Pacjentki wykorzystane seksualnie                                                             | 46    |
| Piśmiennictwo.....                                                                                 | 46    |
| 4. PRAWIDŁOWE DOJRZEWANIE PŁCIOWE DZIEWCZĄT                                                        |       |
| Agnieszka Zachurzok                                                                                | 49    |
| 4.1. Zmiany somatyczne                                                                             | 49    |
| 4.2. Zmiany w układzie rozrodczym                                                                  | 52    |
| 4.3. Zmiany hormonalne                                                                             | 53    |
| 4.3.1. Zwiększenie wydzielania steroidów nadnerczowych w okresie okołopo- kwitaniowym (adrenarche) | 53    |
| 4.3.2. Uczynnienie osi podwzgórze-przysadka-jajnik (gonadarche) .....                              | 53    |
| 5. ZABURZENIA DOJRZEWANIA PŁCIOWEGO U DZIEWCZĄT.                                                   |       |
| PRZEDWCZESNE                                                                                       |       |
| DOJRZEWANIE - DIAGNOSTYKA, POSTĘPOWANIE                                                            |       |
| Aleksandra Januszek-Trzciakowska                                                                   | 59    |
| 5.1. Objawy przedwczesnego dojrzewania                                                             | 59    |
| 5.2. Podział przedwczesnego dojrzewania                                                            | 60    |
| 5.2.1. Przedwczesne dojrzewanie GnRH-zależne (prawdziwe,                                           |       |

|                                                                                                    |     |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|----|
| centralne).....                                                                                    | 60  |    |
| 5.2.2.Przedwczesne dojrzewanie płciowe na tle zmian organicznych w ośrodkowym układzie nerwowym    |     | 61 |
| 5.2.3.Przedwczesne dojrzewanie GnRH-niezależne (obwodowe)                                          |     | 61 |
| 5.2.4.Warianty rozwoju płciowego                                                                   | 64  |    |
| 5.3.Rozpoznanie przedwczesnego dojrzewania                                                         |     | 65 |
| 5.3.1.Badania diagnostyczne                                                                        | 65  |    |
| 5.4.Leczenie.....                                                                                  | 66  |    |
| 5.5.Rokowanie w PD GnRH-zależnym                                                                   | 66  |    |
| 6. ZABURZENIA DOJRZEWANIA PŁCIOWEGO U DZIEWCZĄT. OPÓŹNIONE DOJRZEWANIE - DIAGNOSTYKA, POSTĘPOWANIE |     |    |
| Ewa Małecka-Tendera                                                                                | 69  |    |
| 6.1.Epidemiologia .                                                                                | 69  |    |
| 6.2.Hipogonadyzm hipogonadotropowy                                                                 | 70  |    |
| 6.2.1.Zespoły uwarunkowane genetycznie                                                             |     | 70 |
| 6.2.2.Przyczyny organiczne                                                                         | 71  |    |
| 6.3.Hipogonadyzm hipergonadotropowy                                                                |     | 71 |
| 6.3.1.Zespoły genetycznie uwarunkowane                                                             |     | 72 |
| 6.3.2.Przyczyny organiczne                                                                         | 72  |    |
| 6.4.Obraz kliniczny                                                                                | 72  |    |
| 6.5.Rozpoznanie....                                                                                | 73  |    |
| 6.6.Badania diagnostyczne                                                                          | 73  |    |
| 6.7.Różnicowanie                                                                                   | 74  |    |
| 6.8.Leczenie                                                                                       | 75  |    |
| 6.9.Rokowanie                                                                                      | 76  |    |
| Piśmiennictwo                                                                                      | 7 g |    |
| 7. ZESPÓŁ TURNERA - OKRES DZIECIEŃCY, DOJRZEWANIA, DOJRZAŁOŚCI PŁCIOWEJ                            |     |    |
| Aneta Gawlik                                                                                       | yg  |    |
| 7.1.Rozpoznanie ZT: od fenotypu do genotypu                                                        |     | 79 |
| 7.1.1.Definicja rozpoznania zespołu Turnera                                                        |     | 79 |
| 7.1.2.Kariotyp ZT                                                                                  | 81  |    |
| 7.1.3.Fenotyp ZT                                                                                   | 82  |    |
| 7.2.Zaburzenia wzrastania i wady układu kostnego w ZT                                              |     | 83 |
| 7.2.1.Spontaniczne wzrastanie                                                                      | 83  |    |
| 7.2.2.Terapia hormonalna poprawiająca wzrost końcowy                                               |     | 84 |
| 7.2.3.Wady kostne                                                                                  | 84  |    |
| 7.3.Dojrzewanie w ZT                                                                               | 85  |    |
| 7.3.1.Zaburzenia dojrzewania                                                                       | 85  |    |
| 7.3.2.Zasady hormonalnej terapii zastępczej                                                        |     | 85 |
| 7.4.Inne problemy zdrowotne związane z zespołem Turnera                                            |     |    |
|                                                                                                    | 87  |    |
| 7.4.1.Wady układu krążenia                                                                         | 87  |    |
| 7.4.2.Choroby z autoagresji                                                                        | 88  |    |
| 7.4.3.Zaburzenia narządu słuchu                                                                    |     | 88 |
| 7.4.4.Układ moczowy                                                                                | 89  |    |
| 7.4.5.Profil intelektualny/psychologiczny                                                          |     | 89 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                 | 91  |    |
| 8. ZABURZENIA RÓŻNICOWANIA PŁCI                                                                    |     |    |
| Aneta Gawlik. Grzegorz Kudela. Tomasz Koszutski                                                    |     | 95 |

|                                                                         |                       |
|-------------------------------------------------------------------------|-----------------------|
| 8.1.Genetyczna kontrola różnicowania płci                               | 96                    |
| 8.2.Kiedy podejrzewać ZRP?                                              | 98                    |
| 8.3.Ocena kliniczna pacjenta z podejrzeniem ZRP                         | 98                    |
| 8.4.Badania dodatkowe u pacjenta z podejrzeniem ZRP                     | 100                   |
| 8.4.1.Badania laboratoryjne                                             | 100                   |
| 8.4.2.Badania obrazowe i histologiczne                                  | 102                   |
| 8.5.Tożsamość płciowa w ZRP                                             | '02                   |
| 8.6.Wskazania do gonadektomii w ZRP                                     | 103                   |
| Piśmiennictwo.....                                                      | '04                   |
| 9. PIERWOTNY I WTÓRNY BRAK MIESIĄCZKI                                   |                       |
| Agnieszka Drosdzol-Cop. Agata Sidło-Stawowy. Dominika Sajdak            |                       |
| .....                                                                   | 107                   |
| 9.1.Prawidłowy cykl miesięczkowy u dziewcząt                            | 107                   |
| 9.2.Zaburzenia miesięczkowania u dziewcząt - terminologia               | 108                   |
| 9.3.Pierwotny brak miesięczki                                           | 109                   |
| 9.4.Wtórny brak miesięczki                                              | 1,0                   |
| 9.5.Przyczyny braku miesięczki u dziewcząt                              | "2                    |
| 9.5.1.Zaburzenia anatomiczne                                            | 112                   |
| 9.5.2.Hipogonadyzm pierwotny                                            | 1 '3                  |
| 9.5.3.Przyczyny podwzgórzowe                                            | 1,4                   |
| 9.5.4.Przyczyny przysadkowe                                             | "6                    |
| 9.5.5.Zaburzenia funkcji innych gruczołów dokrewnych                    | 117                   |
| 9.5.6.Zaburzenia wieloczynnikowe                                        | 119                   |
| 9.5.7.Wtórny brak miesięczki spowodowany stosowaniem leków              | 121                   |
| Piśmiennictwo .                                                         | 121                   |
| 10. KRWAWIENIA MŁODOCIANYCH                                             |                       |
| Agnieszka Drosdzol-Cop                                                  | <sup>1</sup> 23       |
| 10.1.Cykl miesięczkowy u dziewcząt                                      | . ' ' \ ! ' ' ' . 123 |
| 10.2.Krwawienia młodocianych - definicja, epidemiologia, etiologia..... | 123                   |
| 10.3.Diagnostyka różnicowa                                              | 125                   |
| 10.4.Diagnostyka krwawień młodocianych                                  | 126                   |
| 10.4.1.Wywiad kliniczny                                                 | 126                   |
| 10.4.2.Badanie fizykalne ogólne                                         | 127                   |
| 10.4.3.Badanie ginekologiczne                                           | 127                   |
| 10.4.4.Badania laboratoryjne                                            | 128                   |
| 10.5.Leczenie.....                                                      | '29                   |
| 10.5.1.AUB o łagodnym nasileniu                                         | 129                   |
| 10.5.2.AUB o umiarkowanym nasileniu                                     | 129                   |
| 10.5.3.AUB o ciężkim nasileniu                                          | 131                   |
| Piśmiennictwo.....                                                      | 134                   |
| 11. BOLESNE MIESIĄCZKOWANIE                                             |                       |
| Agnieszka Drosdzol-Cop                                                  | 135                   |
| 11.1.Epidemiologia, symptomatologia                                     | 135                   |
| 11.2.Pierwotne bolesne miesięczkowanie                                  | 136                   |
| 11.3.Wtórne bolesne miesięczkowanie                                     | 137                   |
| 11.3.1.Endometrioza u dziewcząt                                         | 137                   |
| 11.3.2.Wrodzone wady narządów płciowych                                 | 138                   |

|                                                                                                            |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 11.3.3.Zmiany w przydatkach                                                                                | 138  |
| 11.4.Diagnostyka....                                                                                       | 138  |
| 11.5.Leczenie pierwotnego bolesnego miesiączkowania                                                        | 140  |
| 11.5.1.Niesterydowe leki przeciwzapalne                                                                    | 140  |
| 11.5.2.Dwuskładnikowa antykoncepcja hormonalna                                                             | 141  |
| 11.5.3.Leczenie wspomagające i alternatywne                                                                | 141  |
| 11.6.Leczenie wtórnego bolesnego miesiączkowania                                                           | 142  |
| 11.7.PMS i PMDD u dziewcząt                                                                                | 142  |
| 11.7.1.PMS i PMDD - diagnostyka, rozpoznanie, leczenie                                                     | 143  |
| Piśmiennictwo.....                                                                                         | 145  |
| 12. ZESPÓŁ POLICYSTYCZNYCH JAJNIKÓW U NASTOLATEK -<br>DIAGNOSTYKA, POSTĘPOWANIE                            |      |
| Agnieszka Skrzypulec-Frankel                                                                               | 147  |
| 12.1.Definicja                                                                                             | 147  |
| 12.2.Etiologia.....                                                                                        | 147  |
| 12.3.Rozpoznanie                                                                                           | 149  |
| 12.3.1.Obraz ultrasonograficzny jajników jako kryterium<br>diagnostyczne ...                               | 149  |
| 12.3.2.Hiperandrogenizm i hiperandrogenemia                                                                | 1 50 |
| 12.3.3.Insulina a hirsutyzm                                                                                | 151  |
| 12.4.Zaburzenia metaboliczne u dziewcząt z zespołem<br>policystycznych jajników . .                        | 151  |
| 12.5.Prewencja i leczenie                                                                                  | 151  |
| 12.5.1.Modyfikacja stylu życia jako podstawowe działanie<br>prewencyjne ...                                | 152  |
| 12.5.2.Leczenie farmakologiczne                                                                            | 152  |
| 12.5.3.Witamina D.                                                                                         | 153  |
| Piśmiennictwo.....                                                                                         | 153  |
| 13. WRODZONY PRZEROST NADNERCZY                                                                            |      |
| Barbara Kalina-Faska                                                                                       | 155  |
| 13.1.Wrodzony przerost nadnerczy z niedoboru 21 -hydroksylazy<br>(WPN-21 OH) . .                           | 155  |
| 13.1.1.Patofizjologia                                                                                      | 155  |
| 13.1.2.Postać klasyczna WPN-21OH - objawy i leczenie                                                       | 156  |
| 13.1.3.Postać nieklasyczna WPN-21 OH - objawy i leczenie                                                   | 160  |
| 13.1.4.Diagnostyka WPN-21 OH                                                                               | 160  |
| 13.1.5.Leczenie w okresie ciąży                                                                            | 161  |
| 13.1.6.Leczenie w okresie prenatalnym                                                                      | 161  |
| 13.2.Wrodzony przerost nadnerczy z niedoboru dehydrogenazy 3p-<br>hydroksykortyko- steroidowej (WPN-HSD 3) | 161  |
| 13.2.1.Patofizjologia                                                                                      | 161  |
| 13.2.2.Objawy i leczenie                                                                                   | 161  |
| 13.2.3.Rozpoznanie                                                                                         | 162  |
| 13.3.Wrodzony przerost nadnerczy z niedoboru 11 p-hydroksylazy<br>(WPN-11 pOH)                             | 162  |
| 13.3.1.Patofizjologia                                                                                      | 162  |
| 13.3.2.Objawy i leczenie                                                                                   | 162  |

|                                          |                                                                                                                  |                 |
|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 13.3.3.                                  | Diagnostyka                                                                                                      | 163             |
| 13.4.                                    | Pozostałe postaci wrodzonego przerostu nadnerczy                                                                 | 163             |
| 14.                                      | HIPERPROLAKTYNEMIA U DZIEWCZĄT                                                                                   |                 |
| Robert Krysiak.....                      |                                                                                                                  | 165             |
| 14.1.                                    | Przyczyny..                                                                                                      | 165             |
| 14.1.1.                                  | Czynniki fizjologiczne                                                                                           | 165             |
| 14.1.2.                                  | Schorzenia rozrostowe                                                                                            | 165             |
| 14.1.3.                                  | Niedoczynność tarczycy                                                                                           | 167             |
| 14.1.4.                                  | Hiperprolaktynemia polekowa                                                                                      | 167             |
| 14.1.5.                                  | Hiperprolaktynemia pourazowa                                                                                     | 168             |
| 14.1.6.                                  | Hiperprolaktynemia po radioterapii                                                                               | 168             |
| 14.1.7.                                  | Niewydolność nerek                                                                                               | 169             |
| 14.1.8.                                  | Pozostałe przyczyny hiperprolaktynemii                                                                           | 169             |
| 14.1.9.                                  | Makroprolaktynemia                                                                                               | 170             |
| 14.1.10.                                 | Hiperprolaktynemia idiopatyczna                                                                                  | 1 70            |
| 14.2.                                    | Obraz kliniczny                                                                                                  | 171             |
| 14.3.                                    | Diagnostyka....                                                                                                  | 173             |
| 14.4.                                    | Leczenie.....                                                                                                    | '76             |
| Piśmiennictwo.....                       |                                                                                                                  | *78             |
| 15.                                      | ZABURZENIA ODŻYWIANIA U NASTOLATEK                                                                               |                 |
| Małgorzata Janas-Kozik. Ireneusz Jelonek |                                                                                                                  | 183             |
| 15.1.                                    | Adolescencja a zaburzenia odżywiania                                                                             | 184             |
| 15.2.                                    | Klasyczne formy zaburzeń odżywiania u nastolatk                                                                  | 186             |
| 15.2.1.                                  | Jadłowstręt psychiczny                                                                                           | <sup>1</sup> 86 |
| 15.2.2                                   | Bulimia psychiczna                                                                                               | '90             |
| 15.2.3.                                  | Czynniki odpowiedzialne za wystąpienie bulimii psychicznej.....                                                  | 192             |
| 15.3.                                    | Inne zaburzenia odżywiania się wymienione w DSM-5                                                                | 194             |
| 15.3.1.                                  | Zaburzenie z napadami objadania się                                                                              | 194             |
| 15.3.2.                                  | Pica (spaczone łaknienie)                                                                                        | '95             |
| 15.3.3.                                  | Zaburzenia przeżuwania                                                                                           | 196             |
| 15 3 4                                   | Zaburzenie polegające na ograniczeniu/unikaniu przyjmowania pokarmu                                              | 196             |
| 15.4.                                    | Zaburzenia odżywiania, które nie mają udokumentowanych kryteriów diagnostycznych w obowiązujących klasyfikacjach | 198             |
| 15.4.1.                                  | Ortoreksja.                                                                                                      | <sup>1</sup> 98 |
| 15.4.2.                                  | Kompulsywne objadanie się                                                                                        | 199             |
| 15.4.3.                                  | Diabulimia.                                                                                                      | 200             |
| 15.4.4.                                  | Alkoreksja. wilczy apetyt na słodczy, czekoladę                                                                  | 200             |
| 15.4.5.                                  | Jedzenie pod wpływem stresu i anarchia jedzeniowa                                                                | 200             |
| 15.4.6.                                  | Żucie, ale unikanie połykania pokarmów                                                                           | 201             |
| 15.5.                                    | Podsumowanie...                                                                                                  | 201             |
| Piśmiennictwo.....                       |                                                                                                                  | 202             |
| 16.                                      | OTYŁOŚĆ U DZIEWCZĄT                                                                                              |                 |
| Magdalena Olszanecka-Glinianowicz        |                                                                                                                  | 205             |
| 16.1.                                    | Definicja.....                                                                                                   | 205             |

|                                                                                        |                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|-----|
| 16.2.Epidemiologia                                                                     | .205                                   |     |
| 16.3.Etiologia i patogeneza                                                            |                                        | 206 |
| 16.3.1. Rozwój płodowy                                                                 | 206                                    |     |
| 16.3.2.Czynniki środowiskowe                                                           |                                        | 206 |
| 16.3.3.Czynniki genetyczne                                                             |                                        | 207 |
| 16.3.4.Czynniki psychologiczne związane z funkcjonowaniem rodziny.....                 | 207                                    |     |
| 16.3.5.Zaburzenia emocjonalne                                                          |                                        | 208 |
| 16.3.6.Otyłość spowodowana zaburzeniami hormonalnymi                                   |                                        | 210 |
| 16.3.7.Wpływ leków na rozwój otyłości                                                  |                                        | 210 |
| 16.4.Rozpoznanie....                                                                   | 210                                    |     |
| 16.4.1.Badanie podmiotowe i przedmiotowe                                               |                                        | 210 |
| 16.4.2.Kryteria rozpoznania                                                            |                                        | 211 |
| 16.4.3.Naturalny przebieg choroby                                                      |                                        | 212 |
| 16.4.4.Powikłania otyłości                                                             |                                        | 212 |
| 16.4.5.Wpływ otyłości na dojrzewanie i zaburzenia hormonalne .....                     | 216                                    |     |
| 16.5.Leczenie.....                                                                     | 218                                    |     |
| 16.5.1.Leczenie zachowawcze                                                            |                                        | 218 |
| 16.5.3.Leczenie operacyjne                                                             |                                        | 221 |
| Piśmiennictwo.                                                                         |                                        | 222 |
| 17. ENDOMETRIOZA I PRZEWLEKŁY BÓL MIEDNICY MNIEJSZEJ U DZIEWCZĄT                       |                                        |     |
| Tomasz Paszkowski. Ewa Woźniakowska. Karolina Piecak .....                             |                                        |     |
|                                                                                        | 223                                    |     |
| 17.1.Etiopatogeneza.                                                                   | 223                                    |     |
| 17.2.Epidemiologia                                                                     | .224                                   |     |
| 17.3.Obraz kliniczny                                                                   | 225                                    |     |
| 17.4.Diagnostyka....                                                                   | 226                                    |     |
| 17.5.Leczenie.....                                                                     | 228                                    |     |
| 17.5.1.Leczenie farmakologiczne                                                        |                                        | 228 |
| 17.5.2.Leczenie chirurgiczne                                                           |                                        | 230 |
| 17 5.3. Metody niezalecane przez ACOG                                                  |                                        | 230 |
| Piśmiennictwo.....                                                                     | 231                                    |     |
| 18. STANY NAGŁE W GINEKOLOGII DZIECIĘCEJ I DZIEWCZĘCEJ                                 |                                        |     |
| Agnieszka Droszol-Cop. Violetta Skrzypulec-Plinta. Agnieszka Białka .....              |                                        |     |
|                                                                                        | 233                                    |     |
| 18.1.Krwawienia z pochwy                                                               |                                        | 234 |
| 18.2.Ciało obce w pochwie                                                              |                                        | 235 |
| 18.3.Ból brzucha....                                                                   | 237                                    |     |
| 18.3.1.Skręt przydatków                                                                |                                        | 238 |
| 18.4.Wady narządów płciowych                                                           |                                        | 240 |
| 18.5.Urazy narządów płciowych                                                          |                                        | 244 |
| 18.6.Oparzenia narządów płciowych                                                      |                                        | 247 |
| 18.7.Okaleczenia żeńskich narządów płciowych                                           |                                        | 247 |
| Piśmiennictwo.....                                                                     | 248                                    |     |
| 19. ZAKAŻENIA NARZĄDÓW MOCZOWO-PŁCIOWYCH W OKRESIE PRZED-POKWITANIOWYM I PO MENOPAUZIE |                                        |     |
| Lidia Himle.....                                                                       |                                        |     |
|                                                                                        | 251                                    |     |
| 19.1.....                                                                              | Problemy związane z brakiem estrogenów |     |

|          |                                                                                       |     |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 251      |                                                                                       |     |
| 19.2.    | Badanie ginekologiczne dziewcząt                                                      | 254 |
| 19.3.    | Wybrane stany zapalne narządów moczowo-płciowych                                      |     |
| 255      |                                                                                       |     |
| 19.3.1.  | Odparzenie okolic pośladków i sromu                                                   | 255 |
| 19.3.2.  | Sklejenie warg sromowych                                                              | 255 |
| 19.3.3.  | Ciała obce.                                                                           | 256 |
| 19.3.4.  | Molestowanie seksualne                                                                | 257 |
| 19.3.5.  | Niespecyficzne zapalenie pochwy i sromu                                               | 258 |
| 19.3.6.  | Pomenopauzalne zanikowe zapalenie pochwy                                              | 258 |
| 19.3.7.  | Ból narządów płciowych                                                                | 260 |
| 19.3.8.  | Świad sromu                                                                           | 260 |
| 19.3.9.  | Krwawienie z pochwy                                                                   | 261 |
| 19.3.10. | Owsica....                                                                            | 261 |
| 19.3.11. | Wszawica łonowa                                                                       | 261 |
| 19.3.12. | Świerzb ..                                                                            | 262 |
| 19.3.13. | Wyprysk sromu                                                                         | 262 |
| 19.3.14. | Liszaj twardzinowy zanikowy                                                           | 262 |
| 19.3.15. | Łuszczyca                                                                             | 263 |
| 19.3.16. | Liszajec..                                                                            | 264 |
| 19.3.17. | Kłykciny kończyste lub brodawki narządów płciowych                                    |     |
| 264      |                                                                                       |     |
| 19.3.18. | Opryszczka                                                                            | 265 |
| 19.3.19. | Mięczak zakaźny                                                                       | 266 |
| 19.3.20. | Upławy pochwowe                                                                       | 266 |
| 19.3.21. | Grzybicze zapalenie pochwy                                                            | 266 |
| 19.3.22. | Rzęsistkowica                                                                         | 267 |
| 19.3.23. | Zakażenia mykoplazmami i Chlamydia trachomatis                                        |     |
| 268      |                                                                                       |     |
| 19.3.24. | Rzeżączka.                                                                            | 268 |
| 19.3.25. | Kiła .....                                                                            | 269 |
| 19.4.    | Podsumowanie...                                                                       | 269 |
|          | Piśmiennictwo.....                                                                    | 270 |
| 20.      | ROZWÓJ PSYCHOSEKSUALNY DZIEWCZĄT - OD DZIEWCZYNKI DO KOBIECY                          |     |
|          | Michał Lew-Starowicz                                                                  | 275 |
| 20.1.    | Wstęp.....                                                                            | 275 |
| 20.2.    | Rozwój psychoseksualny                                                                | 277 |
| 20.2.1.  | Okres płodowy i pierwszy rok życia                                                    | 278 |
| 20.2.2.  | Okres wczesnodziecięcy (2-7 lat)                                                      | 278 |
| 20.2.3.  | Okres późnodziecięcy (7-12 lat)                                                       | 278 |
| 20.2.4.  | Okres dojrzewania                                                                     | 279 |
|          | Piśmiennictwo.....                                                                    | 283 |
| 21.      | EDUKACJA SEKSUALNA DZIECI I MŁODZIEŻY - PODSTAWOWE INFORMACJE DLA LEKARZY GINEKOLOGÓW |     |
|          | Alicja Długołęcka..                                                                   | 285 |
| 21.1.    | Standardy edukacji seksualnej                                                         | 285 |
| 21.1.1.  | Dzieci w okresie przedszkolnym                                                        | 285 |
| 21.1.2.  | Dzieci w okresie wczesnoszkolnym                                                      | 288 |
| 21.1.3.  | Młodzież w wieku 12-15 lat                                                            | 290 |
| 21.1.4.  | Młodzież w wieku 16-18 lat                                                            | 294 |

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 21.2. Wizyty u ginekologa. Przykładowe zajęcia warsztatowe z zakresu edukacji seksualnej                  | 295 |
| 21.3. Pierwsza wizyta u ginekologa - najczęściej zadawane pytania i odpowiedzi. Materiały dla nauczyciela | 299 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                        | 301 |
| 22. ANTYKONCEPCJA MŁODOCIANYCH                                                                            |     |
| Violetta Skrzypulec-Plinta                                                                                | 303 |
| 22.1. Wstęp .....                                                                                         | 303 |
| 22.2. Zachowania seksualne dzieci i młodzieży oraz edukacja młodzieży.....                                | 304 |
| 22.3. Metody antykoncepcji                                                                                | 304 |
| 22.3.1. Dwuskładnikowa i jednoskładnikowa doustna tabletk antykoncepcyjna                                 | 304 |
| 22.3.2. Implant podskórny                                                                                 | 305 |
| 22.3.3. Wkładka domaciczna                                                                                | 306 |
| 22.3.4. Iniekcje domięśniowe                                                                              | 307 |
| 22.3.5. Pierścień dopochwowy                                                                              | 307 |
| 22.3.6. Plaster antykoncepcyjny                                                                           | 309 |
| 22.3.7. Antykoncepcja awaryjna                                                                            | 308 |
| 22.3.8. Stosunek przerywany                                                                               | 309 |
| 22.4. Sytuacje szczególne stosowania antykoncepcji                                                        | 310 |
| 22.4.1. Młodzież niepełnosprawna oraz problemy chorób przewlekłych ...                                    | 310 |
| 22.4.2. Młodzież z otyłością                                                                              | 310 |
| 22.5. Podsumowanie...                                                                                     | 311 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                        | 311 |
| 23. CIAŻA MŁODOCIANYCH                                                                                    |     |
| Agnieszka Drosdzol-Cop, Violetta Skrzypulec-Plinta                                                        | 315 |
| 23.1. Seksualność w okresie adolescencji                                                                  | 315 |
| 23.2. Antykoncepcja młodocianych                                                                          | 316 |
| 23.3. Ciąża młodocianych - epidemiologia, implikacje społeczne                                            | 317 |
| 23.4. Przebieg ciąży u młodocianych                                                                       | 318 |
| 23.4.1. Niedokrwistość                                                                                    | 320 |
| 23.4.2. Nadciśnienie tętnicze indukowane ciążą                                                            | 320 |
| 23.4.3. Niska masa urodzeniowa noworodka                                                                  | 320 |
| 23.4.4. Młodzieńcza miednica kostna                                                                       | 321 |
| 23.4.5. Infekcje przenoszone drogą płciową                                                                | 321 |
| 23.4.6. Poród przedwczesny                                                                                | 321 |
| 23.4.7. Śmiertelność okołoporodowa                                                                        | 321 |
| 23.4.8. Poród i połóg u młodocianych                                                                      | 322 |
| 23.5. Działania profilaktyczne                                                                            | 323 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                        | 324 |
| 24. ZABIEGI CHIRURGICZNE W GINEKOLOGII DZIECIECEJ I DZIEWCZĘCEJ                                           |     |
| Grzegorz Kudela, Tomasz Koszutski                                                                         | 325 |
| 24.1. Przygotowanie do zabiegu                                                                            | 325 |
| 24.2. Zabiegi endoskopowe                                                                                 | 327 |
| 24.2.1. Waginoskopia                                                                                      | 327 |

|                                                                                      |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 24.2.2.Laparoskopia                                                                  | 329 |
| 24.3.Postępowanie pooperacyjne                                                       | 334 |
| Piśmiennictwo.....                                                                   | 335 |
| 25. GUZY PRZYDATKÓW U DZIEWCZĄT W OKRESIE PRZEDPOKWITANIO-<br>WYM I PO MENARCHE      |     |
| Anna Torres. Ewa Woźniakowska                                                        | 339 |
| 25.1.Torbiele jajników w okresie płodowym, noworodkowym i<br>niemowlęcym             | 339 |
| 25.1.1.Występowanie, etiologia i patogeneza                                          | 339 |
| 25.1.2.Diagnostyka różnicowa                                                         | 339 |
| 25.1.3.Objawy kliniczne i diagnostyka                                                | 340 |
| 25.1.4.Postępowanie w okresie prenatalnym                                            | 341 |
| 25.1.5.Postępowanie w okresie noworodkowym i niemowlęcym                             | 343 |
| 25.2.Torbiele jajników w okresie przedpokwitaniowym                                  | 345 |
| 25.2.1.Etiopatogeneza                                                                | 345 |
| 25.2.2.Diagnostyka różnicowa                                                         | 347 |
| I 25.2.3. Obraz kliniczny i diagnostyka                                              | 347 |
| 25.2.4.Postępowanie w okresie przedpokwitaniowym                                     | 348 |
| 25.3.Torbiele jajników u nastolatek                                                  | 348 |
| 25.3.1.Etiopatogeneza i diagnostyka różnicowa                                        | 349 |
| 25.3.2.Obraz kliniczny i diagnostyka                                                 | 351 |
| 25.3.3.Postępowanie                                                                  | 352 |
| 25.4.Skręt przydatków u dzieci i nastolatek                                          | 353 |
| Piśmiennictwo..... <sup>355</sup>                                                    |     |
| 26. NOWOTWORY ZŁOŚLIWE NARZĄDÓW PŁCIOWYCH U DZIEWCZĄT I NA-<br>STOLATEK              |     |
| Ewa Nowak-Markwitz                                                                   | 361 |
| 26.1.Nowotwory złośliwe nienabłonkowe jajnika                                        | 361 |
| 26.1.1.Złośliwe nowotwory germinalne jajnika                                         | 362 |
| 26.1.2.Złośliwe nowotwory gonadalne jajnika                                          | 363 |
| 26.2.Mięsaki narządów płciowych                                                      | 364 |
| 26.3.Złośliwe nowotwory nabłonkowe narządów płciowych                                | 365 |
| Piśmiennictwo.....                                                                   | 367 |
| 27. WADY WRODZONE NARZĄDU RODNEGO U KOBIET                                           |     |
| Tomasz Rechberger. Beata Kulik-Rechberger                                            |     |
| 27.1.Embriologia rozwojowa wewnętrznych żeńskich narządów<br>płciowych.....          | 369 |
| 27.2.Etiopatogeneza zaburzeń rozwojowych wewnętrznych żeńskich<br>narządów płciowych | 371 |
| 27.3.Epidemiologia zaburzeń rozwojowych wewnętrznych żeńskich<br>narządów płciowych  | 371 |
| 27.4.Klasyfikacja wad rozwojowych żeńskich narządów płciowych<br>.....               | 373 |
| 27.5.Diagnostyka i leczenie wad rozwojowych żeńskich narządów<br>płciowych ....      | 373 |
| 27.5.1.Agenezje i aplazje przewodów Mullera - klasa I AFS<br>/ASRM.....              | 380 |
| 27.5.2.Nieprawidłowości jednostronne - klasa II AFS /ASRM                            |     |

|                                                                                           |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 390                                                                                       |     |
| 27.5.3. Macica podwójna - klasa III AFS /ASRM                                             | 391 |
| 27.5.4. Macica dwurożna - klasa IV AFS /ASRM                                              | 393 |
| 27.5.5. Przegroda macicy - klasa V AFS/ASRM                                               | 395 |
| 27.5.6. Macica łukowata - Klasa VI AFS /ASRM                                              | 397 |
| 27.5.7. Wady nieujęte w klasyfikacji AFS/ASRM                                             | 397 |
| 27.6. Podsumowanie                                                                        | 399 |
| 27.7. Uwagi praktyczne                                                                    | 399 |
| Piśmiennictwo....                                                                         | 400 |
| 28. ROLA MEDYCyny REKONSTRUKCYJNEJ W GINEKOLOGII DZIECIECEJ I DZIEWCZECEJ                 |     |
| Tomasz Paszkowski. Ewa Woźniakowska. Aleksandra Filipczak                                 |     |
| 407                                                                                       |     |
| 28.1. Plastyka warg sromowych u dziewcząt                                                 | 407 |
| 28.2. Urazy narządów płciowych żeńskich u dzieci                                          | 410 |
| Piśmiennictwo                                                                             |     |
| 29. UROGINEKOLOGIA                                                                        |     |
| Tomasz Koszutski. Grzegorz Kudela. Aneta Gawlik                                           |     |
| 415                                                                                       |     |
| 29.1. Embriologia....                                                                     | 415 |
| 29.1.1. Rozwój pęcherza moczowego                                                         | 415 |
| 29.2. Budowa anatomiczna i topografia dolnych dróg moczowych                              |     |
| .....                                                                                     | 416 |
| 29.2.1. Pęcherz moczowy                                                                   | 416 |
| 29.2.2. Cewka moczowa                                                                     | 417 |
| 29.2.3. Odruch mikcji                                                                     | 417 |
| 29.3. Problemy z nietrzymaniem moczu                                                      | 418 |
| 29.3.1. Nadaktywność pęcherza moczowego                                                   | 418 |
| 29.3.2. Moczenie nocne monosymptomatyczne                                                 | 421 |
| 29.3.3. Nietrzymanie moczu spowodowane wrodzonymi wadami anatomicznymi                    | 421 |
| Piśmiennictwo.....                                                                        | 427 |
| 30. SCHORZENIA GRUCZOŁU PIERSIOWEGO U DZIEWCZĄT                                           |     |
| Joanna Kowalik. Tomasz Koszutski                                                          |     |
| 429                                                                                       |     |
| 30.1. Budowa gruczołu sutkowego                                                           | 429 |
| 30.1.1. Naczynia i nerwy gruczołu piersiowego                                             | 430 |
| 30.1.2. Odpływ chłonki z gruczołu piersiowego                                             | 431 |
| 30.2. Rozwój gruczołu sutkowego                                                           | 431 |
| 30.2.1. Embrionalny rozwój gruczołu sutkowego                                             | 431 |
| 30.2.2. Postnatalny rozwój gruczołu piersiowego                                           | 431 |
| 30.2.3. Dojrzewanie gruczołu piersiowego wg Tannera                                       |     |
| 432                                                                                       |     |
| 30.2.4. Rola badania gruczołów piersiowych u dzieci i nastolatek .....                    | 432 |
| 30.3. Zaburzenia rozwojowe gruczołów piersiowych                                          | 433 |
| 30.3.1. Przedwczesny rozwój gruczołów piersiowych                                         | 433 |
| 30.3.2. Wrodzony brak sutków                                                              | 433 |
| 30.3.3. Jednostronny lub obustronny brak gruczołu piersiowego z obecną brodawką i otoczką | 433 |
| 30.3.4. Dodatkowe brodawki i dodatkowe sutki                                              | 434 |
| 30.3.5. Asymetria gruczołów sutkowych                                                     | 434 |
| 30.3.6. Niedorozwój sutków                                                                | 434 |

|                                                                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 30.3.7.Zespół Polanda                                                                                                                                      | 434 |
| 30.3.8.Nadmierny rozwój sutków                                                                                                                             | 435 |
| 30.3.9.Młodzieńczy przerost sutków                                                                                                                         | 435 |
| 30.3.10.Mlekotok.                                                                                                                                          | 436 |
| 30.4.Choroby zapalne gruczołów sutkowych                                                                                                                   | 436 |
| 30.4.1.Zapalenie sutków u noworodków i u młodzieży                                                                                                         | 436 |
| 30.4.2.Wyciek krwistej treści z brodawki                                                                                                                   | 437 |
| 30.5.Nowotwory niezłośliwe gruczołu piersiowego                                                                                                            | 438 |
| 30.5.1.Gniczolakowłókniaki                                                                                                                                 | 438 |
| 30.5.2.Guzy liściaste                                                                                                                                      | 439 |
| 30.5.3. Torbiele u podstawy otoczki (torbiele z gruczołów Montgomery ego)                                                                                  | 439 |
| 30.5.4.Brodawczakowatość młodzieńcza                                                                                                                       | 440 |
| 30.6.Schorzenia nienależące do grupy nowotworów                                                                                                            | 440 |
| 30.6.1.Przerost sutków u noworodków                                                                                                                        | 440 |
| 30.6.2.Powiększenie sutków związane z pokwitaniem                                                                                                          | 440 |
| 30.6.3.Zmiany włóknisto-torbielowate gruczołów sutkowych                                                                                                   | 440 |
| 30.6.4.Urazy w obrębie gruczołów piersiowych                                                                                                               | 441 |
| 30.7.Złośliwe nowotwory gruczołu sutkowego                                                                                                                 | 441 |
| 30.7.1.Pierwotne raki gruczołu sutkowego                                                                                                                   | 441 |
| 30.7.2.Mięsaki ...                                                                                                                                         | 441 |
| 30.7.3.Czynniki mogące sprzyjać rozwojowi nowotworu złośliwego gruczołu piersiowego                                                                        | 441 |
| 30.7.4.Metody obrazowania łagodnych i złośliwych zmian w obrębie gruczołów sutkowych                                                                       | 442 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                                                                         | 442 |
| 31. WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE MAŁOLETNIICH. REKOMENDACJE SEKCJI GINEKOLOGII DZIECIĘCEJ I DZIEWCZĘCEJ PTG Violetta 5krzypulec-Plinta. Agnieszka Droszol-Cop | 445 |
| 31.1.Definicja.....                                                                                                                                        | 445 |
| 31.2.Skala zjawiska.                                                                                                                                       | 446 |
| 31.3.Rola lekarza - postępowanie medyczno-prawne                                                                                                           | 447 |
| Piśmiennictwo.....                                                                                                                                         | 454 |
| Aneks. Karta badania małoletniej ofiary przemocy seksualnej                                                                                                | 455 |
| 32. DZIEWCZYNKA Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ FIZYCZNĄ I INTELEKTUALNĄ W GABINECIE GINEKOLOGICZNYM                                                                 |     |
| Izabela Mężyk, Agnieszka Kobiółka                                                                                                                          | 459 |
| 32.1.Dziewczynka z niepełnosprawnością fizyczną w gabinecie ginekologicznym .                                                                              | 459 |
| 32.1.1.Przystosowanie gabinetu ginekologicznego do potrzeb osób z niepełnosprawnością fizyczną                                                             | 460 |
| 32.1.2.Przygotowanie dziewczynki z niepełnosprawnością fizyczną do badania ginekologicznego i przebieg badania                                             | 460 |
| 32.1.3.Trudności w przeprowadzeniu badania ginekologicznego dziewcząt z niepełnosprawnością                                                                | 466 |
| 32.2.Dziewczynka z niepełnosprawnością intelektualną w                                                                                                     |     |

|                                                                                     |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| gabinecie ginekologicznym                                                           | 468 |
| 32.2.1. Szczególne potrzeby dziewczynek z<br>niepełnosprawnością intelektualną      | 468 |
| 32.2.2. Wizyta instruktażowa w gabinecie ginekologicznym                            | 469 |
| 32.2.3. Przygotowanie dziewczynki do badania ginekologicznego i<br>przebieg badania | 470 |
| Piśmiennictwo.....                                                                  | 473 |
| Skorowidz...                                                                        | 477 |